

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI

UDGIVNE AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB

3. RÆKKE. IV. BIND.

REDIGERET AF

VILLADS CHRISTENSEN

I KOMMISSION HOS TILLGES BOGHANDEL
I KØBENHAVN

TRYKT I AARHUS STIFTSBOGTRYKKERI

1904—05

Kathoveddøren paa Ribe Domkirke.

Af Dr. phil. Francis Beckett.

I Ribe — fortæller Lektor Peder Terpager¹⁾ — levede engang to Brødre. Den ene havde samlet sig stor Rigdom ved oversøisk Handel, den anden var kun en fattig Stakkel; hans hele Ejendom bestod blot i en Kat. Da den rige Broder engang skulde fare i Købmandskab tilsøs, bad den Fattige ham tage Katten med og sælge den for ham, hvilket han ogsaa paatog sig. Men paa denne Færd forliste Købmanden, kun han og Katten reddede sig iland paa en ubekendt Ø. Øboerne plagedes højlig af Insekter og Mus, mod hvilke de ikke kunde væрге sig, da der ikke fandtes Katte paa Øen; nu gjorde imidlertid den skibbrudne Kat sine Sager saa godt, at Øboerne tilbød Købmanden at afkøbe ham Dyret for den Sum, han selv vilde bestemme, og paa den Maade fik den Fattige en kongelig Betaling for sin Kat. Da Købmanden kom hjem til Ribe og fortalte sin Broder, hvad der var hændet, var denne ikke sen til at indskibe sig med en Ladning Katte til den samme Ø, og han solgte dem med saa stor Fordel, at han kom tilbage som en rig Mand. I sin Rigdom glemte han dog ikke, hvad han skyldte Forsynet; han lod opføre Korsgangen,

¹⁾ Terpager, Ripæ Cimbricæ seu urbis Ripensis in Cimbrica descriptione. Flensburgi 1736. P. 353.

der slutter sig til Ribe Domkirkes Sydside, og til Minde om den afgørende Begivenhed i sit Liv lod han Tværskibets Syddør smykke med et Kathoved af Bronze, omgivet af fire Mus.

Dog allerede halvfemte hundrede Aar, forinden Terpager skrev om sin Fødeby Ribe, vidste man paa den jyske Halvø at fortælle om Rigdom paa sælsom Vis

Broncepladen fra »Kathoveddøren«.

erhævet ved Katte. I de saakaldte »Stade-Aarbøger«, der er affattede omkring Midten af det 13. Aarhundrede i Byen Stade Syd for Elben, mellem Hamborg og det nuværende Glückstadt, berettes under Aaret 1175 bl. a. om Venedigs Oprindelse, og der fortsættes saaledes: Her (o: i Venedig) levede to Borgere, den ene var rig, den anden fattig; da den rige drog paa Købmandsfærd, spurgte han sin Medborger, om denne ikke vilde sende noget med ham, som han kunde sælge, hvortil den fattige

svarede: jeg har kun to Katte. Disse førte den rige nu med sig, og da han kom til et Sted, der var forfærdelig plaget af Mus, solgte han Kattene for høj Betaling, og han blev derved i Stand til at bringe sin Stalbroder megen Rigdom tilbage.¹⁾

Man fristes til at tro — skønt der i Følge Sagens Natur intet kan bevises derom —, at disse venetianske Katte paa en eller anden Maade er blevet Stamfædre for de Ribe Katte, men forøvrig er selve Fortællingens Kærne: Rigdom knyttet til Afhændelsen af Katte, ikke blot kendt paa den jyske Halvø og i Italien, men ogsaa i Norge, i Rusland, i Bretagne, ja selv i Persien allerede i det 13. Aarhundrede.²⁾ Dog den navnkundigste af alle disse Katte er Sir Richard Whittingtons; Terpager kendte godt Whittingtons Levned i en tysk Oversættelse, og han gør opmærksom paa, hvor meget det ligner den Ribe Borgers. Paa Dansk var det oversat allerede 1726 under Titlen: Historie om den lykkelige Richard Whittington, Lordmajor i London, som ved en Kat erhvervede overflødig Rigdom.

I sine Hovedtræk lyder Historien saaledes: Som en fattig Knøs kom Richard Whittington fra Landet ind til London, hvor han blev optaget i Huset hos en rig Købmand og sat til det groveste Arbejde. Da Købmanden engang lader et Skib udruste til Langfart, vover den stakkels Richard sin eneste Ejendom, sin Kat, som havde holdt Rotter og Mus borte fra det Loft, hvor han sov om Natten. Nu gætter nok enhver, hvad der følger: Katten sælges i et barbarisk Land, hvortil Skibet er blevet forslaaet, og hvis Indbyggere plagedes af Rotter og Mus,

1) Pertz, Monumenta Germaniæ historica. XVI, p. 347—348.

2) W. A. Clouston, Popular tales and fictions. II (London 1887), S. 73 ff.

og det hele ender i Fryd og Gammen; Richard Whittington ægter sin Velgørers, den londonske Købmands Datter og opnaar tre Gange at blive Lordmayor. Sin Fromhed og sin Taknemlighed mod Forsynet viser han ved milde Stiftelser.

Uagtet nu Whittingtons Kat paa sin Vis er et mærkeligt Dyr, gør den dog kun Jagt paa mindre Gnavere, Rotter og Mus. Den Ribe-Kat er derimod endnu mærkeligere, thi den jager, som Terpager udtrykkelig siger, ogsaa Insekter. I sin Afhandling om Whittington-Fortællingen omtaler Clouston en Beskrivelse af Guinea, der blev offentliggjort 1665. Heri fortælles om en Portugiser, der strandede paa Guineas Kyst, og som skaffede Indbyggerne af med Mus og Fluere, idet hans Kat bed Musene, og en Salve, som han lavede, skaffede Lindring mod Flueplagen. Manden praktiserede altsaa som Kammerjæger, og som en holden Mand vendte han tilbage til sit Fødeland. Det lader sig jo adskilligt bedre forstaa end Terpagers Fortælling om den Ribe-Kat, der ogsaa fanger Insekter.

Hvis nu nogen alligevel skulde tvivle om, at Ribe-Borgeren og hans Kat nogensinde har eksisteret udenfor Fantasiens Land, kan han blot se paa »Kathoveddøren«; endnu den Dag idag smykkes den af den cirkelrunde, støbte Bronzeplade med Kathovedet omgivet af de fire Mus.

Ja vist saa! Det hænder meget ofte, at et Folkesagn er knyttet til et Mindesmærke, en Bygning, et Billedhuggerarbejde eller et Maleri, og at Fortællingen tilslut vender sig mod Tilhørerne og ligesom peger paa Mindesmærket, idet den siger: Her har I Syn for Sagn; her ser I Mærkerne af Troldens Fingre, her ligger de vældige Sten, som den forbitrede Trold har kastet, her er en Mursten løs i Kirken, og hvor meget man saa

murer, bliver den aldrig siddende fast, o. s. v. Men lige saa ofte hænder det, at Mindesmærket ved nøjere Efter-syn slet ikke beretter det, som det i Følge Folkesagnet skulde, og altsaa ingenlunde er egnet til at give »Syn for Sagn«. Naar det saaledes om Kejser Karl den Stores Hofkirke i Aachen, den nuværende Domkirke (opført 796—804), hvis Bygmester forresten kendes, fortælles, at Fanden hjalp med ved Opførelsen og til Løn betingede sig Sjælen af den første, der traadte ind i Kirken, samt at man narrede ham ved at jage en Ulv ind i Guds Hus, saa peges der paa et Broncebillede af en Ulvinde i Domkirkens Forhal, der skal vidne om Beretningens Sandhed. Ganske vist er der ogsaa opstillet et Broncedyr tilvenstre for den, der træder ind i Forhallen, men det er ikke nogen Ulvinde; det er en ung Hunbjørn, et livfuldt og morsomt antikt Arbejde, som Karl den Store muligvis har erhvervet i Italien.¹⁾ Og — for at blive i Norden — hvorledes man end vil forklare de tre Figurer i Krypten af Lunds Domkirke, til hvilke Sagnet om Jætten Fin er knyttet, saa meget er i hvert Fald uomtvisteligt, at det, de i Følge Sagnet skal forestille, Jætten Fin, hans Hustru og hans Unge, kan de umulig forestille, thi da Krypten blev bygget og Figurerne huggede, vidste man altfor godt, at den hellige Laurentius ikke var Kirkens Bygherre og en Jætte ikke dens Bygmester. For at forklare Figurerne maa man derfor se rent bort fra Sagnet og udelukkende holde sig til det, Skikkelserne selv beretter.²⁾ Den samme Fin, eller i

¹⁾ Carl Friederichs, Bausteine zur Geschichte der griechisch-römischen Plastik. Neu bearbeitet von Paul Wolters. Berlin 1885. Nr. 1702.

²⁾ I Historisk Tidsskrift för Skåneland, 1904, (»Nogle Optegnelser om Lunds Domkirke«) har nærv. Forf. fremsat den Anskuelse, at Figurerne er mente som »Stiftere«.

hvert Fald en Trolld af samme Navn, byggede ogsaa Kallundborg Kirke for Esbern Snare. Hvis Esbern ikke kunde gætte Troldens Navn, skulde han bøde med sine Øjne og sit Hjærte, og da han havde faaet Navnet at vide og siger det til Trolden, just som denne kommer flyvende med den sidste halve Stenpille til Kirken, flyver Trolden bort med sin Stenpille, og, føjes der til, »derfor staaer Kirken kun paa tre og en halv Steenpille«. ¹⁾ Hvad er dog dette, udbryder den bygningskyndige og ser sig om i Kirken, det gør den jo slet ikke, og det har den heller aldrig kunnet, thi dens Konstruktion er netop betinget af, at alle Midtpartiets fire Søjler er fuldførte.

Den lærde Terpæger tvivler ganske vist om, at Ribe-Borgeren og hans Kat nogensinde har eksisteret, derimod tvivler han ikke om, at Broncerelieffet paa Kathoveddøren virkelig viser det, som det i Følge Sagnet skulde vise, skønt han rigtig har bemærket, at de fire »Mus« mangler Bagben, og han søger derfor at give andre Forklaringer af Fremstillingernes Oprindelse, uden at disse Forklaringer dog tilfredsstillende ham selv. I og for sig kan dette ikke være overraskende, da Relieffet hverken viser et Kathoved eller Mus. Sikkert er det unødigt udtrykkelig at gøre opmærksom paa, at Domkirkens skarpsindige Historieskriver, Dr. Jacob Helms, allerede har været klar herover. Rigtig har han set, at Hovedet i Midten af den cirkelrunde Bronzeplade ikke er et Kathoved, men et Løvehoved, i hvis Flab Dørringen er indsat, og at de fire Smaafigurer ikke er Mus, men »øgleagtige Skikkelser, hver med to Ben og Bagkroppen løbende ud i en bred Hale«. ²⁾

¹⁾ Thiele, Danske Folkesagn. 1 (Kbhvn. 1820). S. 45—46. Ifr. Anm. S. 175—176.

²⁾ Helms, Ribe Domkirke. Sp. 36—37. Broncerelieffet er gengivet paa Tavle XI som Nr. 6a og b.

Nogen Forklaring af hele Fremstillingens Mening giver Helms dog ikke.

Løvehovedet anvendtes meget hyppig dekorativt i Oldtiden; det bevægelige Ansigt med den brede Flab og de store Tænder, omgivet af Manken, lod sig godt og med Virkning omskrive af en Cirkel. Fra Antiken optog Middelalderens Dekoration Løvehovedet, og anvendte det ofte paa Kirkedøre til Dørhaandtag. Man ser det paa Dørene til de romanske Domkirker i Hildesheim og Gnesen og mangfoldige Steder i Italien anvendt paa lignende Maade som i Ribe, idet Dørringen er stukket ind i Flaben, uden at det har andet end en rent praktisk og dekorativ Betydning. Løvehovedet i Ribe har dog foruden den praktiske Betydning som Holder af Dørringen ogsaa en dybere Mening; det kan man slutte af de fire sælsomme Skikkelser, der omgiver det, thi disse fire Smaafigurer har foruden Haler ogsaa korte Vinger, der ligger tæt til Kroppen. Det ser man navnlig tydelig, efterat Bronzepladen ved Kirkens sidste Restauration er blevet rensat. Men saaledes fremstilles i Middelalderen, baade her hjemme og i Udlandet, Drager. Dragen betyder — efter Middelalderens Sindbilledsprog — i al Almindelighed det Onde, det ukristelige, derfor kan den anvendes baade til Betegnelse af Hedenskabet og af Fristeren. En yndig, mærkelig nok fuldt beklædt, Statue af Eva, der i det 13. Aarhundrede er udført til Smykke for Kathedraalen i Reims, viser Menneskehedens Moder med en lille Drage paa Haanden, næsten som kunde det være en japansk Skødehund.¹⁾ At Dragen her skal betyde Fristeren, Slangen, ser man deraf, at den holder et Æble i Munden. Naar Dragen nu — som det er

---

¹⁾ Ofte gengivet, f. Eks. i »Kunstgeschichte in Bildern«, II, Tavle 72. Nr. 6.

sket paa Kathoveddørens Bronzeplade — saa hyppig bringes i Forbindelse med Løven, er det en Hentydning til Davids 91. Salme (V. 13), hvor det hedder: Du skal gaa over Øgle og Basilisk, og du skal nedtræde Løven og Dragen. Den, hvem David tiltaler, opfattes som Kristus, og middelalderlige Billeder viser i Virkeligheden ogsaa Kristus trædende paa de fire Dyr.¹⁾ Ofte er dog kun de to, Løven og Dragen, fremstillede. Saaledes staar den bekendte Kristusfigur fra Domkirken i Amiens, »den smukke Gud fra Amiens«, som den gjerne kaldes, med den ene Fod paa en Løve, med den anden paa en Drage²⁾. Fremstillingerne paa Kathoveddørens Bronzeplade giver altsaa en sindbilledlig Fremstilling af det Onde, i Tilknytning til Davids 91. Salme. Løfter man nu Blikket fra Dørfløjen, saa ser man i Buefeltet over Døren et Granitrelicf, Kristi Nedtagelse af Korset³⁾. Forsoningsværket er fuldbragt; ved sin Død paa Korset har Kristus sejret over det Onde, befriet Menneskene for Synden, nedtraadt »Løven og Dragen«. Og hæver man nu Blikket op til Afslutningen over Portalen, da ser man indenfor den trekantede Ramme deres Skæbne, som har overvundet det Onde og fulgt Kristus; man ser nemlig det himmelske Jerusalem, hvor de Salige er anbragte til begge Sider for og under Kristus og hans Moder.

Der bliver saaledes god Sammenhæng og god Mening i de tre adskilte billedlige Fremstillinger paa Ribe Domkirkes søndre Tværskibsportal. Den middelalderlige Billedkunst er, i Modsætning til Nutidens, overvejende

1) Ad. Goldschmidt, Der Albani-Psalter und seine Beziehung zur symbolischen Kirchensculptur des XII Jahrhunderts (Berlin 1895). S. 52 ff.

2) Gengivet f. Eks. hos Karl Madsen, Billedkunsten. S. 57. Fig. 113.

3) Helms, Anf. Værk. Tavle VII.

en »litterær Kunst«; den tjener oftest til for dem, der ikke kunde læse Skriften, at illustrere Skriftens Indhold, og ofte sker det ved Sindbilleder. Skulde man med tre Ord angive Indholdet af de tre Billeder, maatte det blive med Ordene: Synd — Forløsning — Naade. At Korsnedtagelsen og Fremstillingen af det himmelske Jerusalem, Kristus tronende i sin Herlighed ved Moderens Side, efter Tanken hører sammen, har allerede Helms antydnet; men Bronzepladens Fremstillinger hører med i denne Sammenhæng. De danner det nederste Trin paa Stigen.

Imidlertid er Portalens tre Billeder udførte til forskellig Tid. Ældst, sikkert fra første Trediedel af det 12. Aarhundrede, er Granitrelieffet med Nedtagelsen af Korset, et paa sin Vis betydeligt og gribende Værk, som ikke staar tilbage for de samtidige udenlandske Stenbilleder. Træffende har Helms jævnført det med Klippe-relieffet paa Externsteine ved Horn i Westfalen, udført omkring 1115¹⁾. Medens baade i Ribe og i Westfalen Jomfru Marie og Evangelisten Johannes er iført de traditionelle, fra Antiken overleverede Klædebon, er Josef og Nikodemus aabenbart klædte paa Samtidens Vis, og deres Klædebon stemmer i begge Værker væsenligst overens. Parentetisk bemærkes, at under det westfalske Billede af Korsnedtagelsen ser man Adam og Eva, Menneskehedens Repræsentanter, omslyngede af en Drage, medens foroven Gud Fader tager Kristi Sjæl paa Armen for at føre den til de himmelske Boliger. Her er altsaa indenfor et enkelt Billede antydnet omtrentlig det samme, der i Ribe er fordelt i tre sondrede Fremstillinger.²⁾

¹⁾ Bode, Geschichte der deutschen Plastik. Berlin 1887. S. 32—33.

²⁾ I »Menneskefiguren i Kunstens Historie«, S. 190, opfatter Jul. Lange Gud Fader som Kristus, fordi der er en Korsglorie bag Figurens Hoved; men Gud Fader betegnes ofte ellers i Middelalderen, f. Eks. paa Væg-billederne i S. Savin i Frankrig (se 3.

Relieffremstillingen foroven af det himmelske Jerusalem, udført i Weser-Sandsten, er et meget ringere Arbejde, der ikke kan være udført tidligere end i anden Halvdel af det 13. Aarhundrede. Det indeholder endog Enkeltheder, som kunde tyde paa en endnu senere Tid, dog tvinger Bogstavformerne til en vis Varlighed i Datering. Det kunde synes dristig at ville sætte Relieffet saa sent ned i Tiden, aldenstund de smukke og fine Træskæringer i Hyrup og Nørre Haksted Kirker ved Flensborg ¹⁾ og den fortræffelige, følelsesfulde Figur af den Korsfæstede i Herlufsholm Kirke ²⁾ maa være udførte omkring Midten af det 13. Aarhundrede, altsaa snarere før end efter Ribe-Relieffet, og disse Arbejder viser baade i Figurstil og kunstnerisk Udtryksmaade Indflydelse af Gotiken, medens man, saavidt man kan tale om egenlig Stil i Ribe-Relieffet, vilde henhøre det til den romanske Periode. Hertil maa dog bemærkes, at Kristusfiguren øjensynlig er direkte indført til Danmark fra den gotiske Stils Arnested, Frankrig, og at de sønderjyske Arbejder — som Hertzsprung har paavist — er opstaaede under Indflydelse af fransk Billedkunst, medens der i Ribe-Relieffet ikke spores nogen Paavirkning fra fransk Billedkunst. Baade Komposition og Udførelse viser, at Mesteren for Ribe-Relieffet har hørt til Kunstens Bagtrop,

---

Udg. af Lübkes Kunsthistorie. I, S. 418, Fig. 317), med Korsglorien. Det maa forøvrig bemærkes, at vedkommende Afhandling ikke forelaa færdig til Udgivelse fra Langes Haand, og at han altsaa ikke kan være ansvarlig for den.

¹⁾ Ivar Hertzsprung, Et Par sønderjyske Træskærerarbejder fra det 13. Aarhundrede. Aarb. for nord. Oldk. og Hist. 1901.

²⁾ Beckett, Krucifikset i Herlufsholm Kirke. Tidsskr. for Kunstindustri. 1898. Forf. kan, efterat have gennemgaaet Louvre-museets middelalderlige Elfenbensarbejder, ikke længer fastholde, at Figuren er et indenlandsk Arbejde; den er sikkert et fransk (nordfransk) Arbejde.

medens de, der har udført de sønderjyske Træskæringer, er udgaaede fra Fortravet. Vilde man jævnføre Ribe-Relieffet med udenlandske Skulpturer, kunde man hen-vise til sachsiske Skulpturer, Billedhuggearbejderne i Kirkerne i Wechselburg og Freiberg ¹⁾. Disse, i kunstnerisk Henseende fremragende Værker, er udførte i første Halvdel af det 13. Aarhundrede, men i stilistisk Henseende maa de henføres under den romanske Periode. Men man kan ogsaa jævnføre Ribe-Relieffet med Arbejder indenfor det daværende Danmarks Grænser. De Rester af det vestlige Tympanonrelief paa Lunds Domkirke, der stammer fra Tiden efter Kirkens Brand i Aaret 1234 ²⁾, og de med disse Rester samhørende Skulpturer, er endnu rent romanske. Endvidere er det henved 9 Alen høje Trækrucefikks, der nu er ophængt i Sorø Kirkes Sakristi ³⁾, aabenbart udført efter Kirkens Brand 1247, men det er i sin Form væsenlig romansk, om end man, navnlig i Mariefiguren forneden, kan se en Anelse om den gryende Gotik. I kunstnerisk Henseende staar det højt over Ribe-Relieffet. Med andre Ord: man finder i Danmarks Plastik fra Tiden omkring Midten af det 13. Aarhundrede dels de sidste Udløbere af den døende romanske Periodes Figurstil, dels de første Bebudere af den gotiske Figurstil.

Endelig er Broncerelieffet, der har været Aarsagen til Benævnelsen »Kathoveddør«, ikke udført tidligere end

¹⁾ Skulpturerne fra Freiberg se: Beckett, Katalog over den kgl. Afstøbningssamling. Nr. 1151—1159.

²⁾ O. Rydbeck, Medeltida kalkmålningar i Skånes kyrkor. Lund 1904. S. 40 (Fig. 37); S. 86.

³⁾ Danske Mindesmærker. 1. Bind. Tavle XLIII. Høyen mener dog (anf. Værk S. 82), at Krucefikset er udført »kort før eller kort efter 1200«. Efter det, der nu kendes til Plastik i Danmark fra den Tid, lader denne Anskuelse sig ikke længer fastholde.

i det 14. Aarhundrede. Forøvrig er det ikke blot naar han griber i Dørringen, at den Kristne mindes om det Onde; ogsaa naar han ser ned for sig til begge Sider, ledes han til at tænke paa Synden. Thi allerede i den ældre Middelalder, før Broncerelieffet var udført, var Portalens to yderste Søjleskafter blevet anbragte paa Ryggene af to Løver, der fortærer Mennesker. Dette vil i Middelalderens Sindbilledsprog sige, at Djævelen truer med at opsluge det syndefulde (ukristelige) Menneske, atter i Tilslutning til Davids Salmer. I den 22. Salmes 14. Vers hedder det: De oplode deres Gab imod mig, som en Løve, der river og brøler, og i samme Salmes 22 Vers: Frels mig fra Løvens Gab¹⁾.

Hvornaar har man nu glempt den egenlige Betydning af Broncerelieffets Billeder, som i hvert Fald i Middelalderen dog sikkert enhver Gejstlig var fortrolig med, og hvornaar er Fortællingen om den Ribe-Borger og hans Kat blevet knyttet til Relieffet? Ja herom kan man kun udtale sig i største Almindelighed. Relieffet er, som alt sagt, fra 14. Aarhundrede, Peder Terpagers, som meddeler Fortællingen, var barnefødt i Ribe 1654; i Mellemrummet mellem disse Aarstal maa altsaa Fortællingen være knyttet til Relieffet. Allerede 1549 kan Betegnelsen »Kathoveddør« (Katte hode daar) paavises²⁾, men heraf tør man dog ingenlunde slutte, at Fortællingen dengang allerede var knyttet til Relieffet, man kan end ikke slutte, at man allerede dengang havde misforstaaet Relieffets Hovedfremstilling, thi Ordet »Kathoveddør« falder lettere paa Tungen og lyder bedre og fyndigere end den rigtigere Betegnelse »Løvehoveddør«. Umuligt er det vel ikke, at det hem-

¹⁾ *Aperuerunt super me os suum sicut leo rapiens et rugiens. — Salva-me ex ore leonis.* Smlgn. Goldschmidt, Anf. Skr. S. 77 ff.

²⁾ Helms, Anf. Værk. S. 37. Anm.

melighedsfulde Navn »Kathoveddør« kan have været den egenlige Anledning til, at Fortællingen om den fattige Mand og hans Kat, der kendtes baade Syd og Vest for Ribe, er blevet stedfæstet her.

Og helt urimeligt er det heller ikke, at der i selve Fortællingen alligevel kan være en historisk Kærne. Ribe-Borgerens londonske Frænde, Sir Richard Whittington, er i hvert Fald en virkelig, historisk Mand; han har virkelig været Lordmayor i London, han har været en hovedrig Mand, og han har udfoldet en storartet Godgørenhed. Han døde i Marts 1423. Derimod er han ikke kommet til London som en fattig Knøs; han var af en velstaaende Landadelsfamilie; og om hans Kat ved Historien intet. Dog kendtes den allerede i Slutningen af det 16. Aarhundrede.¹⁾

Læser man nu Terpagers Beretning, og ser bort fra det, som heller ikke Terpager anser for troværdigt, nemlig Historien om Katten, og Maaden, hvorpaa den gør sin Ejermand rig, saa bliver der en Oplysning tilbage, som ikke har det mindste urimelige ved sig: En rig og from Ribe-Borger bekoster Opførelsen af Korsgangen ved Domkirkens Sydside og smykker Tværskibets Syddør med et Broncerelief til Anbringelse af Dørringen. At Terpagers Tydning af Relieffet er urigtig, turde være godtgjort. Relieffet er forøvrig ikke dansk, men fransk eller flandersk Arbejde, altsaa et kostbart indført Stykke, som saa mange andre middelalderlige Værker af Billedkunst i Danmark²⁾. Af Enkelthederne i den bevarede Rest af

¹⁾ Lee, Dictionary of national biography. Vol. LXI. S. 153—157.

²⁾ De fire stukne Messinggravplader, der tidligere fandtes i Ribe Domkirke (Kinch, Ribe Bys Historie. I, S. 217), var uden Tvivl indførte flanderske Arbejder, ligesom Messinggravpladen over Erik Mened og Dronning Ingeborg i Ringsted Kirke (gengivet: Worsaae, Kongegravene i Ringsted Kirke. Tavle XVII) og den

Omgangen slutter man, at den maa være opført i det 14. Aarhundrede¹⁾, og der er saaledes i og for sig intet til Hinder for, at Omgang og Broncerelief kan høre sammen, saaledes som de gør det i Terpagers Fortælling. Noget skriftligt Vidnesbyrd om Tiden for Opførelsen af Omgangen har man imidlertid ikke, dog maa det ikke vække Forundring, at Bygningen af et saa betydeligt Værk er gaaet hen, uden at vi nu besidder nogetsomhelst skriftligt Vidnesbyrd derom, thi det er kun indirekte, at man faar Efterretning om Byggeforetagender ved Domkirken fra denne Tid. Naar der opføres Kapeller, og naar der lægges Gods og Naturalier til dem, som Præsterne, der forretter Kapeltjenesten, skal nyde, saa har Gejstligheden haft personlig Interesse i at have det skriftlig. Derimod har det ikke haft nogen Betydning for Gejstligheden at bevare Mindet om den Mand, der har ladet Korsgangen bygge, hvor rig og from og anset en Mand han saa end kan have været,

Nu træffer det sig iøvrigt saa underlig, at der just i det 14. Aarhundrede har levet et Par Ribe-Borgere, hvis ret storartede Godgørenhed ogsaa er kommet Domkirken tilgode. Den ene er hin Jens Voltersen, der 1317 lagde betydeligt Jordegods til det Kapel, han havde stiftet i Domkirken, foruden at han rundelig betænkte Kirker, Syge og Fattige i Ribe.²⁾ Den anden er Anders Bundesen, der havde opført et Kapel for den hellige Barbara »udenfor Vor Frue Kirkes Kor mod Syd lige over for Højalteret«, og som i sit Dødsaar, 1363, rigelig betænkte dette Kapel. Ligesom Richard Whittington var

---

nu forsvundne over Biskop Niels Jepsen i Roskilde Domkirke (Løffler, Gravstenene i Roskilde Kjøbstad. Tavle 4).

¹⁾ Helms, Anf. Værk. Sp. 155—156.

²⁾ Kinch, Ribe Bys Historie. I, S. 152 ff.

Lordmayor i London, var Anders Bundesen Borgmester i Ribe.¹⁾

Naar man, som det her er forsøgt, spalter Terpagers Fortælling i dens Enkeltheder, udskiller det sagnagtige og berigtiger det vitterlig urigtige, bliver der dog altsaa en Kærne tilbage, som slet ikke har noget utroligt eller urimeligt ved sig. Katten lader vi altsaa løbe derhen, hvor Peberet gror, »Kathovedet« og Musene kommer paa Regning af Menneskenes svage Syn og Ulyst til at se rigtig nøje efter. Men at den ene eller den anden af disse to rige, ansete og velgørende Borgere, Jens Voltersen og Anders Bundesen, kan have ladet Korsgangen opføre og Døren smykke, det er jo hverken urimeligt eller utroligt.

Et Folkesagn er dog selv som en Kat, smidigt og vanskeligt at fange, og ligesom Slangen skifter det Ham. Det har netop Folkesagnet om Kathoveddøren gjort. Da Omgangen ved Aar 1740 for største Delen er blevet nedrevet, er det gaaet i Glemmebogen, hvilken væsenlig Rolle denne Omgang spillede i Fortællingen, og i Tidens Løb er man vel ogsaa nok blevet opmærksom paa, at det ikke er et Kathoved, men et Løvehoved, der findes paa Døren, navnlig da Døren, efterat Omgangen her var fjærnet, kom frem i Dagens fulde Lys. Saadan som Thiele²⁾, efter mundtlig Meddelelse, beretter Sagnet, har det da ogsaa ganske skiftet Ham. Der var engang en fattig Skipper fra Ribe, skriver Thiele, som kom til en fremmed Øe, hvor Indbyggerne haardeligen plagedes af Muus [Terpagers Insekter er altsaa fløjet fra Øen]. Da havde han til god Lykke for sig en Kat indenborde og fik den af Øefolket betalt med meget Guld, saa at han

¹⁾ Kinch, Anf. Skr. S. 214 ff.

²⁾ Danske Folkesagn. II (Kbhvn. 1819). S. 15. Cfr. Anm. S.

hurtigen rejste hjem for at hente flere Katte, og blev han ved sligt Købmandsskab inden føie Tid saa riig, at han ikke trængte til mere. Da han nogen Tid efter skulde til at døe, skjænkede han mange Penge til Ribe Kirkes Opbyggelse, og seer man endnu Tegn derpaa i et Billede, som findes i (!) Kirken, hvilket forestiller en Kat og fire Muus.

Hvis Sagnet alene forelaa i denne Form, vilde der være endnu svagere Mulighed for at finde »Katten«, end der er nu.

